

امنیت، چپستی، انواع و تأثیر آن بر جامعه با نگاهی به آیات قرآن کریم

چکیده: خداوند متعال نعمت‌های فراوانی به بندگان خویش عطا کرده است که نعمت امنیت یکی از بارزترین و بهترین این نعمتهاست. امنیت در لغت مترادف با اصطلاحاتی همانند: آرامش، طمأنینه، راستی و صداقت و بهترین چیزها است. این اصطلاح نزد مفسران و نیز اهل‌سیاست دارای اشتراکات و کارکردهای یکسانی است. «الأمْن» و مشتقات آن ۴۸ بار در سوره‌های مکی و مدنی به کار رفته و دارای انواع مختلفی است که نموده‌های آن را در قرآن کریم می‌بینیم. امنیت، تأثیرات فراوانی در آرامش یافتن جامعه دارد که تأثیر آن را در غزوه بدر و احد مشاهده می‌کنیم.

کلیدواژه‌ها: قرآن کریم، امنیت، جامعه، آرامش، سعادت.

مسعود باوان‌پوری

(نویسنده‌ی مسئول)

دانش‌آموخته‌ی کارشناسی ارشد

زبان و ادبیات عرب

دانشگاه آزاد اسلامی واحد اسلام‌آباد غرب

masoudbavanpouri@yahoo.com

نرگس لرستانی

دانشجوی دکتری

زبان و ادبیات عربی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار

سودابه جعفری

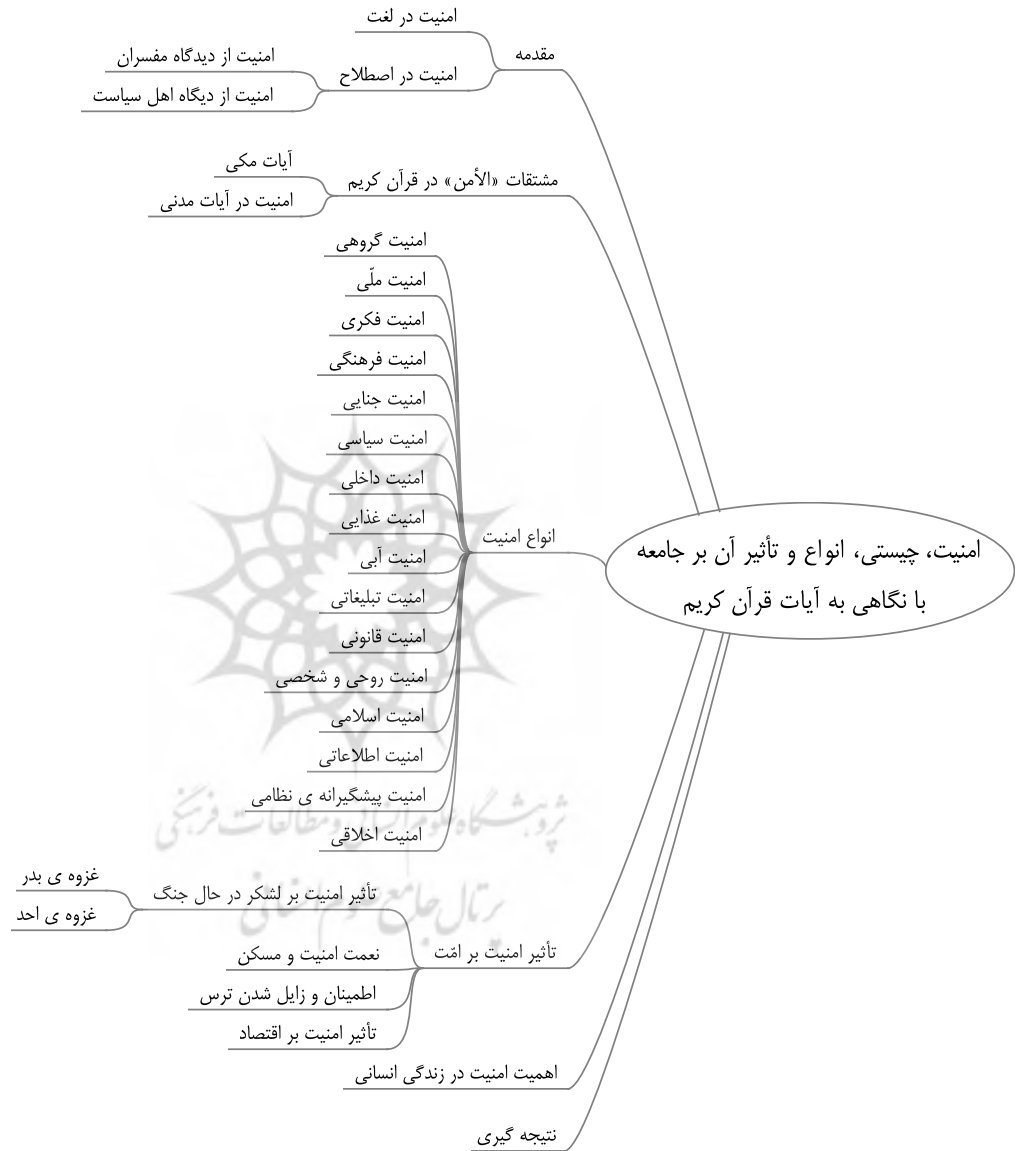
دانش‌آموخته‌ی کارشناسی ارشد

زبان و ادبیات عربی دانشگاه خوارزمی

پیشینه‌ی مقاله

دریافت: ۹۴/۰۵/۱۶

پذیرش: ۹۴/۰۸/۲۰

۱. مقدمه

۱.۱. امنیت در لغت

جوهری می‌گوید: «امنیت ضد ترس است و «الأمْن و الأمان و الأمانة» به یک معنا هستند و «الأمْنَة» نیز طبق کلام الهی به معنای امنیت است ﴿أَمْنَةً نَعَاسًا﴾ (آل عمران، ۱۵۴) و نیز به معنای کسی است که به دیگران اطمینان دارد و «استأمن إليه» یعنی از او طلب امنیت کرد و «الأمان» با ضمه و تشدید به معنای فرد امین است» (همو، ۲۰۰۹ م، ج ۵، ص ۲۰۷۱). ابن منظور گفته است: «المأمن، موضع و جایگاه امن است» (همو، ۱۴۰۸ ق، ج ۱۳، ص ۲۱). ابن فارس گفته است: «همزه و میم و نون دو ریشه نزدیک به هم هستند؛ یکی از آنها ضد خیانت و به معنای آرامش قلب است و دیگری به معنای تصدیق است» (همو، ۱۴۰۴ ق، ج ۱، ص ۱۳۳). زبیدی گفته: «الأمْن یعنی عدم توقع چیز ناپسند در زمان آینده، و اصل آن اطمینان خاطر و از بین رفتن ترس است» (همو، بی‌تا، ج ۳۴، ص ۱۸۴). گفته شده «أمن، أماناً، و أماناً... و أمانة»: اطمینان کرد و نترسید پس او ایمن است، گفته می‌شود: الأمان، یعنی: تو را ایمن ساختم و در قرآن کریم آمده است ﴿قَالَ هَلْ أَمْنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَا أَمْنْتُكُمْ عَلَىٰ أَخِيهِ مِنْ قَبْلِ فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا وَ هُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾ (یوسف، ۶۴) (نک: انیس و همکاران، ۱۹۷۲ م، ج ۱، ص ۲۸). گفته شده: «الأمْن و الأمانة در اصل مصدر هستند، و الأمان گاهی اسمی است برای حالتی که انسان در آن در امنیت زندگی می‌کند و گاهی اسمی است برای آنچه انسان به آن ایمان می‌آورد، همانند قول الهی ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَ تَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَ أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ (الأنفال، ۲۷) یعنی: آنچه به واسطه‌ی آن ایمنی یافتید (راغب اصفهانی، ۱۴۳۰ ق، ص ۲۵). گفته شده: «رجل أمانة: یعنی کسی که به همه اطمینان می‌بخشد و ابوجعفر مدنی قرائت کرده است ﴿لَسْتَ مُؤْمِنًا﴾ (النساء، ۹۴) یعنی: به تو ایمان نداریم» (الزهری، ۱۳۸۲ ش، ج ۱۵،

ص ۵۱۰). ابن عباد گفته است: «و أعطیتُه من أمن مالی» یعنی: بهترین قسمت آن را به او بخشیدم (همو، ۱۴۱۴ ق، ج ۱۰، ص ۴۱۳).

در خلال آنچه که گذشت می‌توان معانی لغوی امن را این گونه دسته‌بندی کرد:

۱. آرامش و طمأنینه و امنیت
۲. اعطای امان و بازگرداندن امانت
۳. راستی و صداقت
۴. تصدیق و ایمان
۵. بهترین چیزها و بارزترین آنها؛ این امر از معانی جهاد در راه خدا است همان گونه که معاذبن جبل از پیامبر ﷺ روایت کرده است که «اوج عظمت اسلام، جهاد در راه خداست» (الشیبانی، ۱۴۲۱ ق، ج ۳۶، ص ۳۷۵).

۲.۱. امنیت در اصطلاح

مفسران و اهل سیاست تعاریف متعددی از امنیت ارائه کرده‌اند که اگرچه بعضی کارکردها و اهداف آنها مشترک است اما به خاطر تنوع دیدگاه و اختلاف تصورات و تضاد مشاربشان، نویسندگان آنها را در دو دسته بررسی کرده‌اند:

۱.۲.۱. امنیت از دیدگاه مفسران

ابوحیان اندلسی گفته است: «امنیت از بین رفتن چیز ترسناک است» (همو، ۱۴۱۳ ق، ج ۲، ص ۶۸). محمد رشید رضا گفته است: «آن اطمینان خاطر و عدم وجود ترس است» (همو، ۱۹۹۰ م، ج ۵، ص ۱۴). البقاعی گفته است: «امنیت، آرامش یافتن نفس با امید یافتن به خیر است» (همو، ۱۳۸۹ م، ج ۳، ص ۵۷۷). گفته شده: «اطمینان نسبت به مسأله‌ای که سبب رنج و ترس نخواهد شد» (الشعراوی، ۱۹۹۱ م، ج ۱، ص ۲۹۷). آن «احساس آرامش و اطمینان در وجود انسان نسبت به نیازهای دنیوی و اخروی خود است بدون اینکه هزینه برای دستیابی به آن بپردازد» (اللوح و عنبر، ۲۰۰۶ م، ص ۲۳۲).

۲.۲.۱. امنیت از دیدگاه اهل سیاست

«امنیت، به کارگیری دستورات و عوامل لازم در جهت رسیدن به سلامت و راحتی و آرامش گروهی از مردم است و فرقی ندارد از راه اقدامات پیشگیرانه باشد که خطر دشمنان را از این گروه کم کند یا در سطح عملیات کشف برنامه‌ریزی‌های دشمن باشد و تدوین برنامه‌هایی سازماندهی شده برای از بین بردن ضرر ناشی از اقدامات دشمن» (ناصر، ۱۹۹۴ م، ج ۱، ص ۸). «سلامت و امنیت روانی، و کنار رفتن ترس از زندگی مردم که شامل امنیت فردی انسان و امنیت جامعه می‌شود» (الترکی، ۲۰۱۰ م، ج ۱، ص ۱۷). در موسوعة السیاسة در تعریف امنیت آمده است: «تأمین سلامت دولت در مقابل خطرات خارجی و داخلی که ممکن است منجر به وقوع تسلط خارجی بر کشور یا سبب کودتا و سقوط داخلی شود» (الکیالی و دیگران، ۲۰۰۴ م، ج ۱، ص ۳۳۱). طبق تعریف‌های ارائه شده، امنیت و آرامش وطمأنینه کلماتی مترادف هستند که آسایش و زندگی موردپسند فرد و جامعه را محقق می‌سازند. با نگاهی به اسلام در می‌یابیم که تعریفی فراگیر از امنیت در آن وجود دارد که شامل امنیت فرد و جامعه، امنیت دنیوی و اخروی، امنیت داخلی و خارجی و... می‌شود. انسان در نظر اسلام، اساس و محور امنیت داخلی و خارجی است زیرا وی در حیات دنیا تکلیف بر دوش دارد و سایر مخلوقات ندارند. بدین خاطر می‌توان امنیت را از دیدگاه اسلام چنین تعریف کرد: نهایت تلاش و همکاری بین افراد جامعه برای ایجاد آرامش حسی و معنوی افراد، و آمادگی برای دفع دشمن با بالا بردن سطح تمرین و آمادگی و مهارت و بیداری در کنار بالاترین درجه رازداری و مخفی‌کاری. چنین تعریفی همان‌گونه که می‌بینیم بر آرامش فرد در درون جامعه تکیه دارد؛ زیرا که انسان سنگ بنای اساسی و اولیه‌ی جامعه است که امت با مفهومی گسترده از آن تشکیل می‌شود. امت اسلامی، طبق فرموده پیامبر ﷺ احساس امنیت و آرامش نمی‌کند اگر که عضوی از آن شاکی باشد «مؤمنان را می‌بینی که در مهربانی و عاطفه‌شان با همدیگر همانند یک جسم هستند؛ هرگاه یک عضو شکایت کند بقیه‌ی اندام به تب و شب بیداری دچار می‌شوند» (خطیب تبریزی، ۱۴۰۵ ق، ج ۳، ص ۷۴).

پس امنیت، نتیجه‌ی ایمان پاک و خالص است؛ امنیتی که آسایش صفوف اسلامی و امت مسلمان را در پی داشته و از شائبه‌های مختلف پاک است. مفهوم امنیت، فقط مختص به یک جنبه نیست بلکه گسترده و شامل زمینه‌های

گسترده و متعددی است که خلل در هریک از آنها سبب برهم خوردن نظم و امنیت جامعه می‌گردد.

۲. مشتقات «الأمن» در قرآن کریم

اصطلاحات و مشتقات کلمه‌ی «الأمن» ۴۸ بار با شکل‌های مختلف در ۴۳ آیه و ۲۴ سوره به کار رفته است که ۳۱ بار آن در سوره‌های مکی و ۱۷ بار مدنی بوده است (ن. ک: اللوح و عنبر، ۲۰۰۶ م، ص ۲۳۵-۲۳۲).

۱.۲. آیات مکی

الأمن و مشتقات آن ۳۱ بار در ۲۹ آیه و ۱۷ سوره مکی به اشکال مختلف به کار رفته‌اند. زیاد بودن تکرار واژه‌ی أمن و مشتقات آن در سوره‌های مکی نسبت به سوره‌های مدنی به امورات زیر بر می‌گردد:

۱- احساس ضعف مسلمین به علت تعداد کم آنها در مکه در آغاز دعوت الهی و نیز به خاطر شدت خشم کفار نسبت به آنها؛ زیرا آنان مسلمانانی را که شناسایی می‌کردند به شدت مورد اذیت و آزار قرار داده و مسلمانان به خاطر ترس از این موضوع، دین خود را آشکار نمی‌ساختند.

۲- قرآن کریم در مکه، پیامبر ﷺ را به دعوت مخفی و زبانی امر کرده بود و دستوری جهت مبارزه وجود نداشت و نیز قرآن کریم به برحذر داشتن کفار از خشم الهی و آنچه از عذاب شدید و مسخ و... که بر سر امت‌های پیشین آمده است، اکتفا کرده است تا این اوامر عبرتی برای کفار باشد.

۳- ذکر «الأمن» در سوره‌های مکی به داستان‌هایی پرداخته که در مورد تفاوت بین مؤمنان و کافران و کسانی که استحقاق امنیت دارند و کسانی که ندارند، است تا این امر نمونه‌ای برای مسلمانان و کفار باشد و از آن پند و عبرت بگیرند و علاوه بر آن جان و روح آنان آرامش یابد.

۴- خداوند متعال به مسلمین وعده‌ی امنیت و پیروزی در آینده را داده است تا فشار و ظلم وارد شده بر آنها در مکه،

جبران شود.

۲.۲. امنیت در آیات مدنی

اصطلاح «الأمن» و مشتقات آن به ۱۷ شکل در ۷ سوره و ۱۴ آیه ذکر شده است:

کسی که در آیات و خطاب قرآنی دقت کند، نوعی چرخش را که در این اصطلاح و مشتقات آن در سیاق سوره‌های مدنی روی داده است، درک می‌کند؛ این آیات با احوال مسلمانان در مدینه تناسب داشته و ارتباط آنان با اهل کتاب و دیگران را ترسیم نموده که این اوامر در مکه وجود نداشت و قرآن کریم به آن از جنبه‌های مختلف توجه کرده است

۱- این اصطلاح در مدینه در مورد روابط مادی و تنظیم و مدیریت آنها بین مسلمانان با دیگران ذکر شده و نیز در مورد حفظ امانت و... است.

۲- آیات در جایگاه قدرت و مبارزه با کفار آمده و به ذکر منافقانی پرداخته است که در فکر ضربه زدن به مؤمنان و ترتیب مکر و حيله برای آنان هستند.

۳- در مورد حفظ امنیت بیت‌الله الحرام برای طواف کنندگان آمده که نیازمند قدرتی است که آن را حمایت کند که مسلمانان قبلاً در مکه نداشتند.

در خلال تعلیقاتی که بر آیات مکی و مدنی مرتبط با امنیت نوشته شد مشخص گشت که ملت ضعیف بیشتر از ملت قوی به امنیت محتاج است و به آن فکر می‌کند و نیز میزان امنیت در جامعه با افزایش توان مادی و معنوی دولت ارتباط مستقیم دارد، زیرا در این حالت (داشتن توان) در دفع تجاوزگران قدرت بیشتری دارد که این امر را در قدرت‌گیری مسلمانان در مدینه می‌بینیم.

بر ملت نیز واجب است که مرزهای خویش را حفظ کرده و مدام از ناحیه‌ی مادی و معنوی خود را تقویت کرده تا متجاوزان داخلی و خارجی فکر تجاوز به خاک آنان را در ذهن خویش جای ندهند.

۳. انواع امنیت

انواع امنیت فراوان و مختلف است که دکتر عبدالعاطی احمد الصیاد و همکاران وی آن را به ۲۶ نوع تقسیم کرده‌اند:

۱- امنیت سیاسی، ۲- امنیت جنایی، ۳- امنیت خانوادگی، ۴- امنیت گروهی، ۵- امنیت ملی، ۶- امنیت منطقه‌ای، ۷- امنیت قومی، ۸- امنیت اسلامی، ۹- امنیت بین‌المللی، ۱۰- امنیت شغلی، ۱۱- امنیت محیطی، ۱۲- امنیت صنعتی، ۱۳- امنیت بهداشتی، ۱۴- امنیت آبی، ۱۵- امنیت غذایی، ۱۶- امنیت اخلاقی، ۱۷- امنیت اطلاعاتی، ۱۸- امنیت تاریخی، ۱۹- امنیت بهداشتی، ۲۰- امنیت گردشگری، ۲۱- امنیت فکری، ۲۲- امنیت دینی، ۲۳- امنیت روانی، ۲۴- امنیت اقتصادی، ۲۵- امنیت دوره‌ای، ۲۶- امنیت فرهنگی (همو، ۲۰۰۴ م، ص ۲۹). در این مقاله نویسندگان به تعاریف موارد مرتبط با بحث پرداخته‌اند.

۱.۳. امنیت گروهی

«پیمانی که بین دولت‌های عضو یک سازمان متحد با هدف حفظ امنیت و صلح و کنار گذاشتن درگیری‌ها و تنش‌ها با استفاده از روش‌های صلح‌جویانه منعقد می‌شود بر این اساس که امنیت هر دولت و سلامت منطقه‌ای آن از اموراتی است که تمام دولت‌ها آن را رعایت می‌کنند مانند: پیمان دفاعی مشترک عربی که در حزیران (سال ۱۹۵۰ م) منعقد شده و بر این اصل تأکید می‌کند که هرگونه تجاوز مسلحانه به هریک از دولت‌های عضو، به مثابه تجاوز به کل دولت‌های عضو است» (الکیالی و دیگران، ۲۰۰۴ م، ج ۱، ص ۲۳۰).

۲.۳. امنیت ملی

«مقصود از آن حمایت دولت از خطراتی است که از داخل و خارج آن را تهدید می‌کند و بکارگیری تدابیر لازم جهت این کار» (الکیالی و دیگران، ۲۰۰۴ م، ج ۱، ص ۳۳۰) در قرآن کریم می‌توان به این آیه اشاره کرد ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَ مَنْ كَفَرَ فَأَمَتَّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ

وَبِئْسَ الْمَصِيرُ (البقره، ۱۲۶). یعنی: و چون ابراهیم گفت: «پروردگارا، این [سرزمین] را شهری امن گردان، و مردمش را - هر کس از آنان که به خدا و روز بازپسین ایمان بیاورد- از فرآورده‌ها روزی بخش»، فرمود: «و [لی] هر کس کفر بورزد، اندکی برخوردارش می‌کنم، سپس او را با خواری به سوی عذاب آتش [دوزخ] می‌کشانم، و چه بد سرانجامی است.

۳.۳. امنیت فکری

«اینکه مردم در سرزمین و شهرهای خویش و بین جامعه زندگی کنند در حالی که بر ساختار اصیل خود و فرهنگ و ساختار فکری خویش ایمن و مطمئن باشند» (السدیس، ۲۰۰۵ م، ص ۱۶).

۴.۳. امنیت فرهنگی

«وجود ارزش‌ها و تصوراتی که قوانین و ضوابط رفتاری را ارتقا داده به گونه‌ای که آسایش را در میان مردم افزایش داده و گرایش به تجاوز و زور کاهش یابد» (همان، ص ۱۶).

۵.۳. امنیت جنایی

«امنیت جنایی با جمع‌آوری اطلاعات پیرامون کسانی که دارای فعالیت‌های مجرمانه هستند، به مبارزه با سرکشی و طغیانگری می‌پردازد و نیز به کشف اطلاعات پیرامون کشف جرم با هدف روشن ساختن مرز بین افرادی که جنایت بر علیه آنها صورت گرفته و متهمین و شهود می‌پردازد و به جمع‌آوری دلایل و براهین برای اثبات تهمت بر علیه متهم می‌پردازد» (عبدالحمید کمال، ۱۹۹۹ م، ص ۹۰).

۶.۳. امنیت سیاسی

هدف از آن تحقق امنیت دولتی است یعنی تحقق امنیت اقلیم و حکومت و مردم برای محافظت بر استقرار و دوام نظام سیاسی کشور (ن. ک: همان، ص ۹۱).

۷.۳. امنیت داخلی

تقویت و تحکیم توان دفاعی کشور و تدابیر امنیتی داخلی، و ارتقای عملیات اطلاعاتی و ضد تروریستی، نیز احساس آرامش و اطمینان که حاصل اهداف و برنامه‌های حکومتی است و هدف آن ارتقای امنیت کشور و بقای آن در محیط بین‌المللی در مقابل عناصر دشمن است» (الشقحا، ۲۰۰۴ م، ص ۱۵).

۸.۳. امنیت غذایی

«توان کشور در برآورده ساختن نیازهای غذایی افراد و آنچه که سبب سلامت و نشاط آنان در زندگی می‌شود همراه با ضمانت این امر برای کسانی که توانایی دستیابی به آنها را ندارند که این امر می‌تواند از طریق تولیدات داخلی یا واردات خارجی مبتنی بر مواد ضروری باشد» (الزهرانی و منیر، ۲۰۰۷ م، ص ۱۴) در این مورد می‌توان به آیات زیر اشاره نمود ﴿لَا يَلَا فِ قُرَيْشٍ؛ إِيْلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ؛ فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ؛ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ﴾ (القریش، ۴-۱)

۹.۳. امنیت آبی

«مدیریت و مبارزه با خشکسالی و حوادث دیگر در مورد آب‌ها و اقدام در جهت توزیع، انتقال و ذخیره سازی آن، و به کارگیری منابع آبی بصورت فعال و جمع‌آوری آب باران‌ها و پیشرفت روش‌های آن» (همان، ص ۳۸). در قرآن کریم در این مورد آمده است ﴿وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَ أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا؛ لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا وَ نُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَ أَنْاسًا كَثِيرًا﴾ (الفرقان، ۴۹-۴۸).

۱۰.۳. امنیت تبلیغاتی

«عملیاتی که ابعاد امنیتی را در تمام ساختارهای فرهنگی و تبلیغاتی و رفاهی- تبلیغاتی بطور یکسان مراقبت می‌کند» (بن‌زامل الحوشان، ۲۰۰۴ م، ص ۱۲۷).

۱۱.۳. امنیت قانونی

شامل حمایت از حقوق انسانی و ملی برای هموطنان به صورت عام و نیز ادای واجبات انسانی در چارچوب ساختاری عادلانه و واضح است، و نیز تأمین‌کننده امنیت قضاوت عادلانه بدون در نظر گرفتن حزب و طایفه و قومیتی که فرد به آن وابسته است، می‌باشد» (صالح، سایت اخبارالعراق)

۱۲.۳. امنیت روحی و شخصی

«امنیت روحی، شامل آرامش روحی و روانی انسان است و شخصیت امنیت یافته کسی است که احساس کند نیازهایش برطرف شده و خواسته‌هایش محقق شده و نیز پایه‌های اساسی زندگی‌اش در خطر نیست و هم‌چنین انسانی که دارای حالت تعادل روحی است» (زهران، ۲۰۰۷ م، ص ۳۴) در قرآن کریم در این مورد آمده است ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي أُؤْتِمِنَ أَمَانَتَهُ وَ لِيَتَّقِيَ اللَّهَ رَبَّهُ وَ لَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَ مَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ (البقره، ۲۸۳).

۱۳.۳. امنیت اسلامی

امنیت اسلامی، موهبتی الهی است که خداوند متعال به جماعت اسلامی می‌بخشد زمانی که ایمان در آن محقق شده و زندگی آنها رنگ و بوی اسلامی داشته باشد ﴿صِبْغَةَ اللَّهِ وَ مَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَ نَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ﴾ (البقره، ۱۳۸) و اینکه آثار شرک از زندگی مردم محو شود و اسباب و لوازم مادی سبب پیشرفت اقتصادی و آماده‌سازی نظامی شود ﴿يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ وَ هُمْ يَنْظُرُونَ﴾ (الأنفال، ۶)

۱۴.۳. امنیت اطلاعاتی

این امر به دو بخش تقسیم می‌شود:

امنیت اسناد عادی: امنیت سند یعنی حمایت از آن در مقابل جعل و تقلب و این امر با اعمال مجازات سنگین برای

کسانی که قصد جعل دارند یا جاعلان، محقق می‌شود.

امنیت اطلاعات و اسناد الکترونیکی: آن مجموعه‌ای از تصمیم‌ها و قواعد و تشریحات است که برای حفظ سلامت و تکمیل نظام اطلاعاتی در مقابل تخریب و گم شدن انجام می‌گیرد و نیز در مقابل تغییر و بکارگیری بدون مجوز چه سهوی و چه عمدی باشد (بن زامل الحوشان، ۲۰۰۴ م، ص ۱۲۲).

۱۵.۳. امنیت پیشگیرانه‌ی نظامی

«امنیت پیشگیرانه‌ی نظامی ترتیبات امنیتی در نواحی نظامی را بر لشکر اسلامی مشخص کرده و هدف آن حفظ لشکریان و آموزش‌شان است و نیز شامل حفظ کردن برنامه‌ها و اسرار نظامی و تحرکاتی که اگر دشمن آنها را کشف کند به امنیت نظامی کشور ضربه می‌زند» (ناصر، ۱۹۹۴ م، ص ۹۰). در قرآن کریم در این مورد آمده است «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُزْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ» (الأنفال، ۶۰).

۱۶.۳. امنیت اخلاقی

احساس اطمینانی است که با حفظ آبرو و نسل، ارزش‌ها و اخلاق محقق می‌شود چه به صورت جرایمی که برای آن حد یا تعزیر وضع شده یا در صورت فعالیت‌های خطرناکی که نیازمند اتخاذ تدابیر پیشگیرانه و بکارگیری وسایل پیشگیری‌کننده است که اسلام آنها را وضع نموده است؛ نیز می‌توان آن را بدین‌گونه تعریف نمود که احساس آرامشی که از خلال محافظت بر آبرو و ارزش و نسل محقق می‌شود و حمایت و جلوگیری از خروج از آن با قوانین ضبط اجتماعی» (الشافی، ۲۰۰۴ م، ص ۶۰).

۴. تأثیر امنیت بر اُمت

امنیت یکی از نیازهای ضروری انسان است که با بودن آن احساس سعادت می‌کند و با از دست رفتن آن، زندگی پوچ

و بی معنی و سخت و عذاب آور خواهد شد. در مورد کسانی که خداوند یاد می‌کند در قرآن کریم آمده است ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَ تَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ﴾ (الرعد، ۲۸) و در مورد کسی که از ذکر الهی خودداری می‌کند آمده است ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكاً وَ نَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى﴾ (طه، ۱۲۴). تأثیر امنیت بر جامعه، همانند تأثیر ذکر خداوند بر امت است؛ امتی که با ذکر خداوند زندگی می‌کنند، مطمئن و ایمن هستند و امتی که از آن دوری می‌کنند امتی بدبخت و در تنگنا هستند که احساس امنیت نمی‌کنند، پس امنیت از مهم‌ترین ارکان سعادت و استواری جامعه و از مهم‌ترین لوازمی است که سبب پیشرفت جامعه می‌گردد. این امر (احساس امنیت) در هر زمان و مکانی خواسته‌ی تمام افراد و جوامع و امت‌هاست زیرا با از دست رفتن آن، انسان مضطرب گشته و ترس و ناآرامی بروی چیره شده و مصلحت مردم مختل می‌شود و به دنبال پناهی ایمن هستند که آنان را از ظلم و تجاوز حفظ کند و چه بسیارند مردمی که دیار و وطن خویش را به دنبال یافتن پناهگاه ترک کرده‌اند.

۱.۴. تأثیر امنیت بر لشکر در حال جنگ

۱.۱.۴. غزوه‌ی بدر

این غزوه اولین مواجهه و درگیری حقیقی بین حق و باطل محسوب می‌شود، در حالی که طرفداران مسأله‌ای عادلانه از دیار و وطن خویش آواره شدند و اموال و مایملک خویش را برجای گذاشتند و سلاح‌هایی اندک در اختیار داشتند اما با وجود آن خداوند آنان را بر کفار مکه که صاحب مال و سلاح و افراد فراوان بودند پیروز گردانید. ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ؛ وَ مَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَى وَ لِنَتَّظِمَنَّ بِهِ قُلُوبَكُمْ وَ مَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ؛ إِذْ يُغَشِّيكُمُ النَّعَاسَ أَمَنَةً مِنْهُ وَ يُنَزِّلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُم بِهِ وَ يَذْهَبَ عَنْكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَ لِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَ يُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ﴾ (الأنفال، ۱۱-۹) و بدین گونه امنیت نظامی با تمام جوانب آن برای مسلمین محقق شد. البقاعی گفته است: «آن‌گاه که بشری و طمأنینه با امداد ذکر شده، به آنان نسبت داده شده و برای آن ذکر شده که در آن قول، عملیات را تبعیت کرده و در قلوب آنان عزت و حکمت و امنیت و آرامش قرار داده است»

(البقاعی، ۱۳۸۹ ق، ج ۸، ص ۲۳۴). علی‌رغم اینکه تعداد صحابه از ۱۱۳ نفر تجاوز نکرده و کفار تعدادشان نزدیک هزار نفر بوده است (ثعالبی، ۱۹۹۶ م، ج ۳، ص ۱۱۶) اما خداوند متعال تعداد اندک مؤمنان را بر تعداد فراوان کفار برتری داده و موهبت امنیت بر آنان آشکار است و خداوند متعال در یک آن واحد، امنیت و اطمینان را در وجود آنان قرار داده که آنان با همین اطمینان به وعده الهی به پیروزی رسیدند.

۲.۱.۴. غزوه‌ی احد

غزوه‌ی احد نیز موجب تحقق امنیت نظامی شده که اثر این امر در روحیه‌ی مسلمانان مشهود است که این امر در خلال مدتی کوتاه، در جایگاهی سخت که در آن به راحتی و آرامش نیاز داشتند، سبب ایجاد امنیت برای آنان گشته و خداوند متعال فرموده است: «ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُّعَاسًا يَغْشَى طَائِفَةً مِنْكُمْ وَ طَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ يُخْفُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَاهُنَا قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ وَ لِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَ لِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَ اللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ» (آل عمران، ۱۵۴). ابن‌کثیر می‌گوید: «خداوند متعال به واسطه‌ی آرامشی که دال بر امنیت است و آن را بر مسلمانان نازل ساخته بر بندگان منت نهاده است» (ابن‌کثیر، ۱۴۰۸ ق، ج ۲، ص ۱۴۴). «شکی نیست که این رحمت و احسان بر آنها سبب تثبیت قلوب و افزایش آرامش آنها شده است، زیرا انسان ترسو بخاطر ترسی که در قلب اوست، خواب و آرامش ندارد و هرگاه ترس از قلب او زایل شود ممکن است آرامش بر وی وارد شود؛ این گروهی که خداوند آرامش را بر آنها عطا نموده، مؤمنانی هستند که جز اقامه‌ی دین خدا و رضای الهی و رسول وی و مصلحت برادران مسلمان خویش هدفی ندارند» (السعدی، ۱۴۱۹ ق، ص ۱۵۳).

در خلال آنچه گفته شد، خداوند متعال در غزوه‌ی احد با آرامش بخشیدن بر بندگان مجاهدش، منت نهاده تا راحتی یابند و عقل‌هایشان و اجسادشان آرامش یافته و احساس آرامش کرده و قدرت‌شان را که در جنگ از دست داده‌اند، بازیابند، این امر به خاطر اهمیت امنیت و آرامش برای لشکریان و بازگرداندن نشاط زندگی به آنان است. پس تأثیر امنیت

بر آنان آشکار است بدین خاطر که آرامش بر فرد ترسیده وارد نمی‌شود و زمانی آرامش می‌یابد که ترس از قلب وی زدوده شود.

۲.۴. نعمت امنیت و مسکن

خداوند به ملت‌ها نعمتی را که بر اهل حجر، قوم حضرت صالح علیه السلام، ذکر کرده که چگونه با وجود نعمت امنیت و مسکن و قدرت که خداوند بر آنان بخشیده، خانه‌ای امن در دل کوه‌ها ساخته‌اند اما با وجود این نعمت‌ها، فرستادگان الهی را تکذیب کردند ﴿وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَابُ الْحِجْرِ الْمُؤْمِنِينَ؛ وَآتَيْنَاهُمْ آيَاتِنَا فَكَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ؛ وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا آمِنِينَ﴾ (الحجر، ۸۲-۸۰).

السعدی می‌گوید: ﴿و کانوا﴾ بخاطر کثرت نعمت بر آنان است و ﴿ینحتون من الجبال بیوتا آمنین﴾ از ترس‌ها، در سرزمین‌شان ایمن بودند، پس اگر نعمت را شکر می‌کردند و پیامبرشان صالح علیه السلام، را تصدیق می‌کردند خداوند ارزاق را بر آنان جاری می‌ساخت و با انواع ثواب دنیوی و اخروی آنان را گرامی می‌داشت» (السعدی، ۱۴۱۹، ص ۴۳۴). «آنها به خاطر قدرت خویش خانه‌های ساخته شده در کوه‌ها داشتند و بدین وسیله، بدون ترس، از دشمنان در امان بودند» (الزحیلی، ۱۴۲۴ ق، ج ۱۴، ص ۶۱).

از خلال قصه قوم صالح علیه السلام میزان تأثیر امنیت بر آنان مشخص می‌شود، در حالی که آنها خانه‌هایی در کوه‌ها تراشیده بودند و از ترس در امان بودند، پس مشخص است چیزی آنجا نبوده که آنان را به خود مشغول سازد یا آنان را بترساند زیرا اگر وجود داشت نمی‌توانستند آن خانه‌ها را بنا سازند؛ معلوم است که تراشیدن به وقت بیشتری از بنا نیاز دارد و نیازمند مهندسی ساختمان است و این اعمالی که آنان انجام داده‌اند دال بر حالت امنیت و استقراری است که آنان داشته‌اند.

۳.۴. اطمینان و زایل شدن ترس

در قصه‌ی حضرت موسی علیه السلام خداوند توضیح می‌دهد چگونه با امنیت منت نهاده است، و چگونه ترس را از او برداشته است آن‌گاه که به او امر کرد که عصایش را پرتاب کند تا بداند که آن نشانه‌ای الهی است تا آماده شود که جادوگران فرعون

را به مبارزه بطلبید، پس خداوند متعال خطاب به موسی عَلَيْهِ السَّلَام می‌فرماید: ﴿وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَلَمَّا رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّى مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَا مُوسَى أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ إِنَّكَ مِنَ الْأَمْنِينَ﴾ (القصص، ۳۱). السعدی می‌گوید: «یا موسی آقبل و لاتخف إنک من الأمنین» بلیغ‌ترین امر در امنیت دادن و عدم ترس است، پس گفتار الهی (آقبل) امر را با روی آوردن حتمی ساخته اما هنوز درون موسی عَلَيْهِ السَّلَام نوعی ترس وجود دارد، سپس خداوند می‌فرماید: ﴿لا تخف﴾ و آنگاه که خطاب ﴿إنک من الأمنین﴾ می‌آید فرد ترسیده با تمام وجود روی می‌آورد، پس موسی عَلَيْهِ السَّلَام روی آورد بدون اینکه بترسد، بلکه مطمئن است و به گفتار پروردگارش اطمینان دارد، ایمانش افزوده گشته و یقینش کامل گشته است؛ خداوند نشانه‌ی الهی (عصا) را به موسی عَلَيْهِ السَّلَام نشان می‌دهد قبل از رفتن وی نزد فرعون، تا یقینی کامل و محکم و قوی داشته باشد (السعدی، ۱۴۱۹ ق، ص ۶۱۵ با تصرف).

تأثیر امنیت در این تمرین عملی بر موسی عَلَيْهِ السَّلَام واضح است و وی به پروردگارش ایمان داشته و بعد از اینکه پروردگار متعال او را ایمن ساخته است، نترسیده یا دستپاچه نشده است، سپس به ملاقات فرعون و جادوگران رفته و در اثنای رودرویی با آنها ثابت کرده که استوار و مطمئن است.

۴.۴. تأثیر امنیت بر اقتصاد

تأثیر امنیت بر اقتصاد بسیار عظیم است زیرا بدین امر، سرزمین‌ها و مردم به خرید و فروش می‌پردازند و به تجارت اموال خویش اطمینان دارند و منت الهی در این امر بر آنان اشکار است که سوره‌ی قریش بارزترین دلیل در این امر است (ن.ک: القریش، ۴-۱). زحیلی می‌گوید: «این سوره‌ی مکی در بر می‌گیرد تعدادی از نعمت‌های بزرگ الهی بر قریش اهل مکه، آن گاه که خداوند آنان را متحد ساخته و میان آنان الفت و پیوند قرار داد ﴿لایلاف قریش﴾ و آنان را در سفر و آزادی تجارت در یمن به هنگام زمستان و شام در تابستان برای اندوختن مال و ثروت تمکین کرد ﴿ایلافهم رحلة الشتاء و الصیف﴾ و آماده ساخت برای آنان در سرزمین امن، نعمت امنیت و اطمینان و آرامش بدون درگیری را» (همو، ۱۴۲۴ ق، ج ۳، ص ۴۱۳).

سید قطب می‌گوید: «این نعمت الهی است که خداوند بعد از بعثت برای آنان یادآوری می‌کند همان گونه که حادثه فیل را در سوره‌ی پیشین آن یادآوری کرده است؛ نعمت سفر ایمن آنها در زمستان و تابستان، و نعمت رزق و روزی که به خاطر این دو سفر بر آنان جاری ساخته است، در حالی که در سرزمینی خشک و خالی بودند؛ خداوند با فضل خویش آنان را نعمت امنیت از ترس بخشیده است، چه در درون خانه‌ی خود به خاطر در کنار بیت‌الله‌الحرام بودن چه در سفرها در رعایت حرمت خانه‌ای که خداوند آن را قرار داده و حفظ آن را در مقابل هرگونه تجاوز بر آنان واجب ساخته است، پس به آنان تذکر داده است که به عبادت غیر خدای متعال نپردازند، زیرا او خدایی است که در جوار خانه‌اش سیر و ایمن هستند و به نام او به سفر رفته و سالم بر می‌گردند» (همو، ۱۳۸۹ ق، ج ۶، ص ۳۹۸۲).

بدین گونه تأثیر امنیت بر اقتصاد روشن است، زیرا امت ایمن، امتی تولیدکننده است که آزادانه و با آرامش کامل به اعمال خویش رسیدگی می‌کنند و با انجام سفرهای تجاری ایمن، همانند قریش، به کسب مال و مسکن و لباس و... می‌پردازند.

۵. اهمیت امنیت در زندگی انسانی

۱- امنیت نیاز اساسی انسان است و خواسته‌ی فطری که زندگی بدون آن بسیار دشوار است.

۲- امنیت از پایه‌های اساسی سعادت و آرامش است و این مطالبی است که تمام امت‌ها و مردم در هر زمان و مکان بر آن متفق‌القول هستند.

۳- نیاز مردم به امنیت از نیاز آنها به خورد و خوراک و سایر نیازهای بشری نمی‌کاهد و دلایل آن را می‌توان بدین گونه بیان ساخت:

الف) ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ (البقره، ۱۲۶).

ب) اینکه از همان لحظه اول ملائکه خواستند که از سلامت زمین از فساد و مراقبت از امنیت در آن مطمئن شوند ﴿وَ إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَ نَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَ نُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ (البقره، ۳۰).

ج) اینکه خداوند متعال بر قریش نعمت بخشیده و در جایگاه‌های مختلف به عظمت نعمت امنیت و آسایش زندگی آنان اشاره کرده است ﴿وَ قَالُوا إِنْ نَتَّبِعِ الْهُدَى مَعَكَ نُتَخَطَّفُ مِنْ أَرْضِنَا أَوْ لَمْ نُمَكِّنْ لَهُمْ حَرَمًا آمِنًا يُجِبِي إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ رِزْقًا مِنْ لَدُنَّا وَ لَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (القصص، ۵۷).

د) خداوند این نعمت را در سوره قریش یادآوری کرده است (القریش، ۴ و ۳).

۶. نتیجه‌گیری

امنیت یکی از موهبت‌های الهی است که انسان را در مقابل ترس ایمن ساخته، او را آرامش خواهد بخشید. این موهبت الهی دارای انواع مختلفی مثل امنیت سیاسی، غذایی، آبی و ... است. در معانی لغوی این واژه معانی مختلفی مثل آرامش، طمأنینه، اعطای مال، راستی و تصدیق وجود دارد. این واژه و مشتقات آن ۴۸ بار به شکل‌های مختلف در ۴۳ آیه و ۲۴ سوره‌ی قرآن کریم به‌کار رفته که بیشترین آن در سوره‌های مکی بوده است که شاید دلیل اصلی آن به احساس ضعف مسلمین در مکه بر می‌گردد؛ زیرا تعداد آنها در آغاز کم بود و خداوند بدین وسیله به آنها وعده‌ی آرامش عطا نموده است. از آنجا که امنیت یکی از ارکان مهم سعادت است، وجود آن تأثیری مستقیم بر جامعه نهاده، سبب استواری آن و در نتیجه پیشرفت افراد جامعه می‌گردد. نمونه‌های قرآنی آن را می‌توان در غزوه بدر و احد، نعمت امنیت و مسکن به قوم صالح عَلَيْهِمُ السَّلَامُ، امنیت و زایل شدن ترس از موسی عَلَيْهِ السَّلَامُ در برخورد با جادوگران فرعون مشاهده کرد.

منابع

۱. قرآن کریم.
۲. ابن فارس، احمد، مقاییس اللغة، قم: دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۴ ق.

۳. ابن عباد، الصاحب اسماعيل، المحيط في اللغة، تحقيق: شيخ محمد حسن آل ياسين، چاپ اول، بيروت: عالم الكتب، ۱۴۱۴ ق.
۴. ابوحيان، محمد بن يوسف، تفسير البحر المحيط، بيروت: دارالكتب العلمية، ۱۴۱۳ ق.
۵. ابن كثير، اسماعيل بن عمر، تفسير القرآن العظيم، بيروت: دارالجيل، ۱۴۰۸ ق.
۶. ابن منظور، محمد بن مكرم، لسان العرب، بيروت: داراحياء التراث العربي، ۱۴۰۸ ق.
۷. احمد الصياد، عبدالعاطي و ديگران، الأمن السياحي، رياض: جامعة نايف العربية للعلوم الأمنية، چاپ اول، ۲۰۰۴ ق.
۸. انيس، ابراهيم احمد و ديگران، المعجم الوسيط، قاهره: مجمع اللغة العربية، ۱۹۷۲ م.
۹. البقاعي، برهان الدين ابوالحسن ابراهيم بن عمر، نظم الدرر في تناسب الآيات و السور، حيدرآباد دكن: دائرة المعارف العثمانية، ۱۳۸۹ ق.
۱۰. بن زامل الحوشان، بركة، الإعلام الأمني و الأمن الإعلامي، رياض: جامعة نايف العربية للعلوم الأمنية، چاپ اول، ۲۰۰۴ م.
۱۱. التركي، عبدالله بن عبدالمحسن، الأمن في حياة الناس وأهميته في الإسلام، رياض: وزارة الأوقاف السعودية، ۲۰۱۰ م.
۱۲. ثعالبی، عبدالرحمن، الجواهر الحسان في تفسير القرآن، بيروت: دارالكتب العلمية، ۱۹۹۶ م.
۱۳. جوهری، اسماعيل بن حماد، الصحاح، بيروت: داراحياء التراث العربي، ۲۰۰۹ م.
۱۴. خطيب تبريزی، محمد بن عبدالله، مشکاة المصابيح، تحقيق: محمد ناصرالدين الألباني، چاپ سوم، بيروت: المكتب الإسلامي، ۱۴۰۵ ق.
۱۵. راغب اصفهانی، حسين بن محمد، المفردات في غريب القرآن، بيروت: الاعلمي للمطبوعات، ۱۴۳۰ ق.
۱۶. رشيد رضا، محمد، تفسير المنار، قاهره: الهيئة المصرية العامة للكتاب، ۱۹۹۰ م.
۱۷. زبيدي، تاج العروس من جواهر القاموس، موافق للمطبوع، بيروت: بی تا.
۱۸. زحيلي، وهبة، التفسير المنير في العقيدة و الشريعة و المنهج، دمشق: دارالفكر، ۱۴۲۴ ق.
۱۹. زهران، حامد، الأمن النفسي و التربية الأمنية (سخنرانی)، دانشكده علوم تربيتی دانشگاه عين شمس، ۲۰۰۷ م.
۲۰. الزهرانی، خضران بن حمدان و صديق الطيب منير، الأمن الغذائي و المائي في المملكة العربية السعودية، رياض: جامعة نايف العربية للعلوم الأمنية، چاپ اول، ۲۰۰۷ م.

۲۲. السديس، عبدالرحمن بن عبدالعزيز، الأمن الفكري، رياض: جامعة نايف العربية للعلوم الأمنية، چاپ اول، ۲۰۰۷ م.
۲۳. السعدى، عبدالرحمن بن ناصر، تيسير الكريم الرحمن فى تفسير كلام المنان، رياض: دارالمغنى للنشر و التوزيع، ۱۴۱۹ ق.
۲۴. الشافى، خالد بن عبدالله، دور السياسة الجنائية فى تحقيق الأمن الأخلاقى فى ضوء الشريعة الإسلامية وأنظمة المملكة العربية السعودية، ابيان نامہ کارشناسى ارشد، جامعة نايف العربية للعلوم الأمنية جامعة كلية الدراسات العليا، قسم العدالة الجنائية، ۲۰۰۴ ق.
۲۵. الشعراوى، محمد متولى، تفسير الشعراوى، قاهره: اخبار اليوم، ۱۹۹۱ م.
۲۶. الشقحا، فهد بن محمد، الأمن الوطنى تصور شامل، رياض: جامعة نايف العربية للعلوم الأمنية، چاپ اول، ۲۰۰۴ م.
۲۷. الشيبانى، ابو عبدالله احمد بن محمد بن حنبل بن هلال بن اسد، مسند الإمام احمد بن حنبل، تحقيق: شعيب الأرنؤوط، بيروت: مؤسسة الرسالة، چاپ اول، ۱۴۲۱ ق.
۲۸. عبدالحميد كامل، محمد فاروق، المعلومة الأمنية، رياض: جامعة نايف العربية للعلوم الأمنية، چاپ اول، ۱۹۹۹ م.
۲۹. قطب، سيد، فى ضلال القرآن، تهران: احسان، ۱۳۸۹ ق.
۳۰. الكيالى، عبدالوهاب و ديكران، موسوعة السياسة، بيروت: المؤسسة العربية للدراسات و النشر، ۲۰۰۴ م.
۳۱. اللوح، عبدالسلام حمدان و محمود هاشم، عنبر، التربية الأمنية فى ضوء القرآن الكريم (دراسة موضوعية)، مجله الجامعة الإسلامية، دوره ۱۴، شماره ۱، ۲۰۰۶ م.
۳۲. دناصر، اسلام، سلسلة الوعى الأمنى الإسلامى، غزة: چاپ اول، ۱۹۹۴ م.
۳۳. سايت هاى اينترنتى
۳۴. ۱- صالح، عامر، مفهوم الأمن و تدهوره على ضوء بعض المعايير الإنسانية، سايت اخبار العراق
www.iraker.dk